

Roll No.....

Total No. of Pages : 6

Total No. of Questions : 11

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड (10वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1002

प्राचीन व्याकरणम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

निर्देश:— (i) सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

(ii) प्रश्नानां सम्मुखे अङ्काः प्रदत्ताः।

1. उचितं विकल्पं चित्वा लिखत—

1×6=6

(क) अष्टाध्याय्याः प्रथमं सूत्रमस्ति—

(i) आदगुणः

(ii) वृद्धिरादैच्

(iii) विभाषा जसि

(iv) इको गुणवृद्धी

(ख) तुदादिगणे प्रत्ययः भवति—

(i) शः

(ii) श्नम्

(iii) शप्

(iv) श्नु

(ग) धातुसंज्ञाविधायकं सूत्रमस्ति—

(i) हेतुमति च

(ii) सुप्तिङन्तं पदम्

(iii) च्लेः सिच्

(iv) सनाद्यन्ता धातवः

1002

1

P.T.O.

1004

1

P.T.O.

(घ) 'आक्षिकः' इत्यत्र प्रत्ययोऽस्ति—

(i) आङ्	(ii) अक्षि
(iii) ठक्	(iv) ढक्

(ङ) 'कथादिभ्यष्ठक्' सूत्रस्योदाहरणमस्ति—

(i) गौडिकः	(ii) काथिकः
(iii) नाव्यम्	(iv) रम्यः

(च) 'सभ्यः' इत्यत्र प्रत्ययोऽस्ति—

(i) यः	(ii) ठक्
(iii) यञ्	(iv) अण्

2. प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत—

1×6=6

(क) कुम्भकारः इत्यत्र	प्रत्ययोऽस्ति ।।	(अण्/ट)
(ख) वशंवदः इत्यत्र	प्रत्ययोऽस्ति ।	(ट/खच्)
(ग) पारदृशवा इत्यत्र	प्रत्ययोऽस्ति ।	(क्वनिप्/ट)
(घ) जल्पाकः इत्यत्र	प्रत्ययोऽस्ति ।।	(सक्/षाकन्)
(ङ) इत्र प्रत्ययस्योदाहरणं	अस्ति ।	(चरित्रम्/नेत्रम्)
(च) निष्ठायां सेटि इति सूत्रेण	लोपः भवति ।	(णि/क)

3. युग्ममेलनं कुरुत—

1×6=6

(क) यत्नः	—	स्त्रियां क्तिन्
(ख) कृतिः	—	जयः
(ग) दर्शकः	—	नङ्
(घ) अच्	—	ण्वुल्
(ङ) आर्धधातुकं शेषः	—	क्त्वा
(च) भुक्त्वा	—	आर्धधातुकं संज्ञा

4. सत्य कथनानां समक्षम् 'आम्' असत्य कथनानां समक्षं 'न' इति लिखत—

1×7=7

- (क) टित् आत्मनेपदानां टेरे इति सूत्रेण टेरेत्वम् भवति।
- (ख) सवाभ्यां वामौ इति सूत्रेण वामौ आदेशः न भवति।
- (ग) शैवः इति पदे ण्य प्रत्ययोऽस्ति।
- (घ) कुलीनः पदे ख प्रत्ययोऽस्ति।
- (ङ) पुंयोगादाख्यायाम् इति सूत्रेण ङीष् प्रत्ययो भवति।
- (च) नर्तकी इत्यत्र टाप् प्रत्ययोऽस्ति।
- (छ) दाधिकम् इत्यत्र ठक् प्रत्ययोऽस्ति।

5. एकपदेन उत्तरं लिखत—

1×7=7

- (क) वार्षिकम् पदे ठञ् केन सूत्रेण भवति ?
- (ख) कौशेयम् पदे कः प्रत्ययोऽस्ति ?
- (ग) सैन्धवः पदे कः प्रत्ययोऽस्ति ?
- (घ) वृद्धाच्छः सूत्रस्यैकं उदाहरणं लिखत।
- (ङ) राष्ट्रियः पदे कः प्रत्ययः वर्तते ?
- (च) वासिष्ठम् पदे अण् प्रत्ययः केन सूत्रेण भवति ?
- (छ) अष्टाध्याय्याः चतुर्थाध्याय्यां द्वितीयपादस्य प्रथमं सूत्रं लिखत।

6. लघूत्तरीयाः प्रश्नाः समाधेयाः (केचन् दश) —

2×10=20

- (1) अष्टाध्याय्याः तृतीयोऽध्यायः प्रथमपादस्य प्रथम सूत्रस्य नाम लिखत।
- (2) लङ्लकार विधायकं सूत्रं किम् अस्ति ?
- (3) अनद्यतन भविष्यकाले कः लकारः भवति ?
- (4) कृतिः इत्यत्र कितन् प्रत्ययः केन सूत्रेण भवति ?
- (5) भासः से इति सूत्रेण कः आदेशः भवति ?
- (6) कर्मकरः इत्यत्र कः प्रत्ययोऽस्ति ?
- (7) तनादिगणे किं विकरणं भवति ?
- (8) खेत्यादिभ्यश्चक सूत्रस्य उदाहरणं लिखत।
- (9) उत्सादिभ्योऽञ् इत्यनेन कः प्रत्ययः विधीयते ?
- (10) दध्नश्चक किं च कुत्र करोति ?
- (11) वर्गान्ताच्च इत्यस्योदाहरणं लिखत।
- (12) प्रतिजनादिभ्यः खञ् सूत्रार्थः लेख्यः।
- (13) पपीदिभ्यः ष्टन् सूत्रेण किं क्रियते ?
- (14) दक्षिणापश्चात्पुरसस्त्यक् उदाहरणं लिखत।

7. सम्पूर्ण सूत्रम् लिखत (कानिचित् त्रीणि)–

3×3=9

(क) ऋत्विग्दधृक् क्रुञ्चां च।

(ख) विधि प्रार्थनेषु लिङ्।

(ग) इन्द्रवरुण आनुक्।

(घ) अपरिमाण तद्धितलुकि।

(ङ) निवासचिति कः।

8. केषाञ्चित् त्रयाणां सूत्राणां व्याख्यां कुरुत–

3×3=9

(क) परिवृतो रथः

(ख) तत्र जातः

(ग) तवकम्मकावेकवचने

(घ) कालादृष्टञ्

9. अधोलिखितेषु केचन पञ्च प्रयोगाः ससूत्रेण साधनीयाः–

4×5=20

(क) कुम्भकारः

(ख) जयः

(ग) एधताम्

(घ) कुमारी

(ङ) युष्मदीयः

(च) कुरुचरः

(छ) एधसे।

10. तव्यत्तव्याऽनीयरः" सूत्रस्य सोदाहरणं व्याख्यां कुरुत।

5

अथवा

धर्मं चरित" इति सूत्रस्य सोदाहरणं व्याख्यां कुरुत।

11. धातोरेकाचो हलादेः क्रियासमभिहारे यङ्" इति सूत्रस्य सोदाहरणं व्याख्यां लिखत।

5

अथवा

कथादिभ्यष्टञ्" इति सूत्रस्य सोदाहरणं व्याख्यां लिखत।